

2023-05-08 Nr. NV-1055

ĮSTATYMO PROJEKTAS Nr.: TAP-23-624 TAIS-23-4705(2)		DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŪKIO SUBJEKTŲ, PERKANČIŲ IR PARDUODANČIŲ ŽALĄ PIENĄ, NESĄŽININGŲ VEIKSMŲ DRAUDIMO ĮSTATYMO PROJEKTO		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	Pasirenkama ☐ Taip ☒ Ne	Žemės ūkio ministerija	Pasirenkama ☐ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☒ Nesvarstyta Data iš kalendoriaus	Pasirenkama ☒ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☐ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Gražinti tobulinti
Įgyvendina Vyriausybės programą	Pasirenkama ☐ Taip ☒ Ne			

SPRENDŽIAMA PROBLEMA

Įstatymo projekto rengimą paskatino poreikis tobulinti šiuo metu pieno sektoriuje taikomą kainodarą, sukuriančią iškreiptą pieno kainos formavimo procesą, apriboti nesąžiningų prekybos praktikų taikymo galimybes sudarant žalio pieno pirkimo–pardavimo sutartis, nustatyti draudžiamųjų veiksmų perkant ir parduodant pieną sąrašą, taip pat stiprinti žalio pieno pardavėjų derybines galias ir skatinti pieno gamintojų jungimąsi į pripažintas kooperatines bendroves (kooperatyvus).

Lietuvoje pieno pardavėjų ir pieno pirkėjų santykiuose yra didelis derybinių galių disbalansas. Pieno pardavėjai (gamintojai) – silpnoji visos pieno grandinės dalis – yra gana smulkūs ir nekooperuoti, todėl atskiras pieno pardavėjas neturi didelės derybinės galios, pieno gamintojų ir pardavėjų kooperatyvai veikia atskirai, nėra įkurtų gamintojų organizacijų, o pieno perdirbimo sektoriuje susiformavusi ryški oligopolinė struktūra – pagrindinės 5 pieno perdirbimo įmonių grupės perdirba apie 90 proc. viso Lietuvoje perdirbamo pieno.

Nuo 2015 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojęs Ūkio subjektų, perkančių–parduodančių žalią pieną ir prekiaujančių pieno gaminiais, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas Nr. XII-1907 (toliau – Įstatymas) situacijos iš esmės nepagerino. Pieno pardavėjų suskirstymas į grupes ir reikalavimas pieno pardavėjams, priskirtiems vienai grupei, mokėti vienodą pieno pirkimo kainą nesustiprino pieno pardavėjų derybinių galių. Greta pieno pirkimo ir pardavimo kainos pieno pirkėjai sukūrė įvairių priedų už perkamą ir parduodamą pieną sistemą, taip pat įnešė daugiau neaiškumo ir skirtingo traktavimo dėl pieno pirkimo ir pardavimo kainos bei dėl mokamų priedų.

Įstatyme nurodytas draudimas pieno pirkėjui nepagrįstai mažinti pieno pirkimo kainą bei reikalavimas pagrįsti pieno pirkimo kainos mažinimą tuo atveju, kai pieno pirkėjas mažina pieno pirkimo kainą, nustatytą pieno pirkimo–pardavimo sutartyje, daugiau negu 3 procentiniais punktais, sukūrė situaciją, kai pieno pirkimo ir pardavimo kaina, nurodyta pieno pirkimo–pardavimo sutartyje, yra nekeičiama kelis metus (nustatoma sąlyginai žema), o keičiami tik priedų dydžiai ir priedų rūšys. To pasekoje, derybos dėl pieno kainos tampa neskaidrios ir neapibrėžtos.

Pažymėtina, kad nuo 2020-07-01 (Konstituciniam Teismui 2020-02-06 nutarimu Nr. KT22-N1/2020 pripažinus, kad Įstatymas pagal priėmimo tvarką prieštarauja konstituciniams teisinės valstybės atsakingo valdymo principams) Įstatymas liko galioti nepilna apimtimi. Iš esmės liko galioti Įstatyme įtvirtintos sąvokos, draudžiami nesąžiningi veiksmai, VŠĮ Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūrai pareiga atlikti draudžiamų nesąžiningų veiksmų priežiūrą bei teikti pastarąją metinę pažymą apie Įstatymo įgyvendinimą ir pasiektus rezultatus. Nuo 2020-07-01 pagal galiojančią Įstatymą, nustačius nesąžiningus veiksmus, agentūra neturi įgaliojimų skirti ūkio subjektams sankcijų, todėl prioritetą teikia nesąžiningų veiksmų prevencijai, t. y. vykdo išankstinę ūkio subjektų veiklos priežiūrą iki galimo nesąžiningo veiksmo padarymo momento, taip sudarant aplinkybes nesąžiningiems veiksmams išvengti.

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

Manytina, kad siūlomos priemonės problemai spręsti iš esmės yra tinkamos, kadangi būtų patobulintas pieno sektoriaus sutartinių santykių teisinis reguliavimas, nustatyti pieno kainodaros elementai. Pritartina ŽŪM nuomonei, kad įstatymo projekto nuostatų įgyvendinimas turės teigiamą poveikį verslo sąlygoms ir plėtrai. Pieno pardavėjams bus aiškesnės verslo sąlygos, jie turės daugiau informacijos apie pokyčius pieno rinkoje, galės geriau planuoti veiklos perspektyvas. Sustiprinus pieno pardavėjų galias rinkoje, jie įgaus daugiau pasitikėjimo rinka, o pieno pirkėjams bus numatyta atsakomybė dėl nesąžiningų veiksmų atlikimo. Numatoma, kad priėmus įstatymo

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

projektą administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidos sudarys **20 tūkst. Eur** (bendra suma 62 ūkio subjektams – pieno pirkėjams). Projektui įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

Įstatymo projektu siūloma:

- nustatyti, kad pieno kaina turi būti nustatoma sutartyje ir ji gali būti arba pastovi, arba apskaičiuojama pagal sutartyje nustatytus objektyvius rodiklius. Taip pat nustatomas įpareigojimas pirkėjui nustatyti aiškią priedų ir priemokų sistemą (pirkėjas turi būti pasitvirtinęs taikomų priedų ir priemokų rūšis, taikomus dydžius ir juos taikyti visiems pieno pardavėjams, kurie atitinka tą nustatytą požymį). Priemokų už pagrindinius kokybės reikalavimus viršijančius pieno kokybės rodiklius apskaičiavimas bei nuoskaitų rūšys ir jų taikymas turi būti vykdomas žemės ūkio ministro nustatyta pieno supirkimo tvarka;
- numatyti galimybę, kad derybos tarp pieno pirkėjo ir pieno pardavėjo dėl pieno pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų būtų pagal pieno pardavėjų atstovavimą, t. y. pieno pardavėjai būtų skatinami burtis į gamintojų organizacijas ir kartu derėtis su pieno pirkėjais. Tokiu būdu būtų sujungiama pieno pardavėjų derybinė galia, tuo pat metu pieno gamintojai būtų daugiau įtraukti į rinkos stebėjimą ir gautų daugiau informacijos apie pokyčius tiek pieno produktų, tiek žaliavų rinkose;
- įtvirtinti pieno pirkėjui šiuos draudžiamus atlikti nesąžiningus veiksmus: 1) pakeisti sutarties sąlygas apie tai nepranešus kitai sutarties šaliai per sutartyje nustatytą terminą, kuris, išskyrus atvejus, kai didinama pieno pirkimo kaina, negali būti trumpesnis kaip 30 dienų; 2) mažinti pieno pirkimo kainą dažniau kaip kas du iš eilės 3 einančius reguliariai parduodamo pieno tiekimo laikotarpius; 3) pieno pardavėjams mokėti priemokas ir priedus už perkamą pieną, kurių dydžiai kartu (bendra suma) būtų didesni kaip 20 proc. pieno pirkimo kainos; 4) perkant pieną taikyti kitas priemokas ir priedus ir (arba) priemokų ir priedų dydžius, negu jie turėtų būti taikomi pagal pieno pirkėjo patvirtintą ir paskelbtą priemokų ir priedų mokėjimo tvarką; 5) pieno pardavėjams taikyti kitas nuoskaitas, nei yra nustatytos žemės ūkio ministro nustatyta pieno supirkimo tvarka; 6) perkant pieną iš pripažinto žemės ūkio kooperatyvo ar gamintojo organizacijos, mokėti mažesnę vidutinę pieno pirkimo kainą negu mokama vidutinė pieno pirkimo kaina, kai pienas perkamas tiesiogiai iš pieno pardavėjo ir paimamas tiesiogiai iš jo ūkio, specializuoto pieno šaldytuvo; 7) pirkti pieną iš Lietuvos Respublikoje registruoto pieno pardavėjo, parduodančio savo pagamintą pieną, kurio sudėtis ir kokybė nėra įvertinta žemės ūkio ministro nustatyta tvarka juridiniame asmenyje – valstybės valdomoje akredituotoje laboratorijoje;
- įtvirtinti sankcijas, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, baudų sumokėjimo ir išieškojimo tvarką. Numatoma, kad už įstatymo nuostatų pažeidimą ir nurodytų draudžiamųjų nesąžiningų veiksmų taikymą pieno pirkėjams skiriama bauda iki 1,0 procento nuo supirkto pieno vertės per finansinius metus,ėjusius prieš tuos metus, kuriais buvo padaryti šioje dalyje nurodyti draudžiami veiksmai, bet ne mažiau kaip 200 eurų. Jeigu pieno pirkėjas veiklą pradėjo vykdyti einamaisiais metais ir (ar) ją vykdė trumpiau nei metus, skiriama bauda iki 1,0 procento nuo pieno, supirkto nuo veiklos vykdymo pradžios iki pažeidimo padarymo (tačiau neviršijant 12 mėnesių laikotarpio), vertės, bet ne mažiau kaip 200 eurų. Numatoma, kad už priežiūros institucijos įpareigojimų nutraukti draudžiamus nesąžiningus veiksmus, atlikti veiksmus, atkursiančius ankstesnę padėtį ar pašalinančius pažeidimo pasekmes, nevykdymą arba vykdymą ne laiku pieno pirkėjams skiriama 200 eurų bauda už kiekvieną pažeidimo vykdymo (tęsimo) dieną.

ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

Priėmus įstatymo projektą, nuostatų įgyvendinimas bus užtikrintas priimtais įgyvendinamaisiais teisės aktais (Vyriausybės nutarimais, žemės ūkio ministro įsakymais), kurie turėtų būti priimti iki 2023 m. spalio 31 d. Įstatymo projekte numatyta, kad įstatymo nuostatų laikymosi priežiūrą bus atsakingos Vyriausybės įgaliotos institucijos (priežiūros institucijos) – šias funkcijas vykdyti numatoma pavesti VŠĮ Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūrai ir Valstybinei maisto ir veterinarijos tarnybai. Kadangi šios įstaigos iki šiol vykdė priežiūros funkcijas šioje srityje, manytina, kad jos bus tinkamai pasiruošusios ir toliau jas įgyvendinti.

STEBĖSENA

Stebėsenos rodiklių nustatymas šiame etape netikslingas, kadangi įstatymo projekte numatoma, kad **ŽŪM iki 2027 m. kovo 1 d.** atliks šiame įstatyme nustatyto galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą (apimančią 3 metų nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos laikotarpį) išsamiai įvertinant, kaip galiojantis teisinis reguliavimas paveikė pieno pardavėjų padėtį pieno rinkoje ir Lietuvos pieno sektoriaus konkurencingumą.

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

Įstatymo projektas 10 darbo dienų buvo skelbiamas derinti su visuomene (tame tarpe ir tikslinėmis grupėmis – žemės ūkio sektoriaus asocijuotomis struktūromis, pienininkystės sektoriaus verslo organizacijomis),

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

suinteresuotomis valstybės institucijomis. Suinteresuotų institucijų ir tikslinių grupių atstovai dalyvavo 2023-05-02 ŽŪM organizuotame pasitarime dėl įstatymo projekto nuostatų derinimo, kuriame buvo plačiau paaiškintos nuostatos ir atsakyta į dalį pastabų (pateiktas pasitarimo protokolas).

Numatoma, kad inicijuojami teisinio reguliavimo pakeitimai tiesiogiai paveiks Lietuvoje veikiančius pieno pardavimo (gamybos), pieno supirkimo ir perdirbimo ūkio subjektus, susijusius tarpusavyje pieno pirkimo–pardavimo sutartiniais santykiais. Pieno gamintojus vienijančios asociacijos nesutinka dėl atskirų įstatymo projekto nuostatų ir siūlo jas tikslinti, o pieno supirkimą ir perdirbimą vykdančios ūkio subjektai iš esmės nepritaria siūlomoms teisinio reguliavimo pakeitimams.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

Derinimo metu 11 institucijų ir organizacijų pateikė pastabas dėl įstatymo projekto:

- dėl VŠĮ Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūros pateiktų pastabų įvertinimo informacija nepateikta;
- lieka neatsižvelgta (ar atsižvelgta iš dalies) į dalį Teisingumo ministerijos, Ekonomikos ir inovacijų ministerijos, Konkurencijos tarybos, Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacijos, Lietuvos vidutinių pieno ūkių asociacijos, Lietuvos pieno gamintojų asociacijos, Lietuvos žemės ūkio kooperatyvų asociacijos „Kooperacijos kelias“, Rokiškio rajono ūkininkų sąjungos, Lietuvos ūkininkų sąjungos, Lobistų kontoros „Vento Nuovo“, atstovaujančios pieno supirkimą ir perdirbimą vykdančioms ūkio subjektams (AB „Pieno žvaigždės“, AB „Rokiškio sūris“, AB „Vilkyškių pieninė“, AB „Žemaitijos pienas“) pateiktų pastabų (argumentai dėl neatsižvelgimo ir paaiškinimai pateikti derinimo pažymoje).

KITI SVARBŪS ASPEKTAI

Atsižvelgiant į išliekančias neatsižvelgtas valstybės institucijų, žemės ūkio sektoriaus asocijuotų struktūrų, pieno supirkimo ir perdirbimo pramonės subjektus atstovaujančios organizacijos pastabas bei gavus Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės išvadą, siūlytina įstatymo projektą svarstyti tarpinstituciniame pasitarime (II dalyje).

Įstatymo projekto teikimą siūlytina papildyti informacija apie Konstitucinio Teismo 2020 m. vasario 6 d. nutarimą dėl 2015 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojusio Įstatymo atitikties Konstitucijai ir dabartinę situaciją, kartu nurodant, kaip teikiamu įstatymo projektu būtų atliepiama ir (ar) išsprendžiama Konstitucinio Teismo iškelta problematika.

Siūlytina patikslinti teikime esančią informaciją apie derinimą su *VŠĮ Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūra*, kuri teikė pastabas įstatymo projektui (nurodant, ar į jas buvo atsižvelgta).

Iš teikime esančios informacijos neaišku, ar įstatymo projektas buvo derintas su *Valstybine maisto ir veterinarijos tarnyba*, kuriai numatoma pavesti vykdyti įstatymo nuostatų laikymosi priežiūros funkcijas – jei nebuvo derintas, turėtų būti gauta šios institucijos išvada.

Taip pat, manytina, kad dėl įstatymo projekto turėtų būti gauta išvada iš *VI Žemės ūkio duomenų centro*, kuris yra atsakingas už valstybės Pieno apskaitos informacinės sistemos tvarkymą, už informacijos apie pieno rinką skelbimą savo administruojamame interneto puslapyje (kuris, vadovaujantis įstatymo projekto nuostatomis, būtų patobulintas ir jame susistemintai būtų pateikiama platesnė informacija apie pokyčius rinkoje).

Kitos techninio, redakcinio pobūdžio pastabos įstatymo projekto rengėjams pateiktos darbo tvarka.

Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymo projektas nėra įtrauktas į Seimo VI (pavasario) sesijos darbų programą.

PAŽYMĄ PARENGĖ

Vaidas Talačka

Ekonomikos politikos grupė, patarėjas